

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 330.15 : 330.5

О. ВЕКЛИЧ,
професор, доктор економічних наук,
М. ШЛАПАК

“ЕКОЛОГІЧНА ЦІНА” ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ *

Обґрунтовано необхідність урахувати стан природного капіталу в аналізі загального економічного розвитку. Узагальнено міжнародний досвід з оцінки екологічно скоригованих макроекономічних показників господарської діяльності. Розкрито існуючі методичні підходи до розрахунку “зеленого” валового внутрішнього продукту. Вперше обчислено екологічно скоригований чистий внутрішній продукт України, встановлено розбіжність між традиційним і “зеленим” ВВП України у 2001–2007 рр. у цифровому вимірі.

Продовжимо обчислення “зеленого” ВВП з урахуванням деградації довкілля внаслідок нагромадження в ньому забруднювальних речовин та відходів (за другим методичним напрямом).

Зазначимо, що вплив деградації довкілля на стан природних ресурсів та здоров’я людей найчастіше не охоплюється традиційною системою національного рахівництва і загалом складно піддається оцінці. Такий вплив може полягати, наприклад, у зниженні асиміляційної здатності довкілля, призводячи до зменшення екологічної ренти. З огляду на це довідник ¹⁴ пропонує спрощений підхід до побудови системи еколого-економічних рахунків, який базується на припущенні, що саме надмірне забруднення погіршує якість середовища та забезпечуваних ним екологічних функцій. Інакше кажучи, в оцінці деградації довкілля враховується не вартість чистого повітря, або водних ресурсів, або екологічних послуг, а грошова оцінка шкоди, завданої в результаті деградації довкілля, чи витрат, необхідних для уникнення такої деградації.

Грошова оцінка витрат на зменшення забруднення спирається на дані про кількість викидів, а також про питомі затрати на зменшення викидів (точніше, про динаміку таких питомих затрат за різних обсягів зменшення забруднення). У свою чергу, деградація довкілля на основі оцінки шкоди найчастіше обчислюється з урахуванням шкоди, завданої людському здоров’ю, яка звичайно визначається за функціональною залежністю “доза – зворотна реакція”, але також може оцінюватись і шкода різноманітним інфраструктурним об’єктам.

У нашому дослідженні використано підхід, що ґрунтується на оцінці шкоди, заподіяної внаслідок деградації довкілля. Проте через брак вихідних узагальнюючих даних щодо економіки України для розрахунку частково екологічно скоригованого ЧВП за другим напрямом, опрацьованим у зарубіжних методиках, охоплено лише вплив на здоров’я населення викидів забруднювальних речовин тепловими електростанціями країни.

* Закінчення. Початок статті див. у № 1.

¹⁴ Handbook of National Accounting: Integrated Environmental and Economic Accounting 2003. “Studies in Methods” № 61, 2003, Rev.1, 598 p. (Series F).

У зв'язку з цим слід зауважити, що у фундаментальному дослідженні¹⁵ величини шкоди внаслідок забруднення, заподіяного функціонуванням різних галузей економіки США, доведено, що шкода від роботи вугільних та дизельних електростанцій, так само як і від спалювання твердих побутових відходів, очищення стічних вод та добування каменю, перевищує додану вартість цих видів економічної діяльності, а від забруднення внаслідок роботи вугільних електростанцій становить близько 95% сумарної екологічної шкоди, продукуваної сектором виробництва електроенергії в цілому. Очевидно, що в разі відбиття деградації довкілля у традиційних національних рахунках скоригована додана вартість цих галузей була би величиною від'ємною. Отже, діяльність у названих галузях, а особливо в галузі вугільної енергетики, завдає більше збитків через негативний вплив на довкілля, ніж економічної користі у формі доданої вартості. З огляду на це доцільно вивчити шкоду від викидів забруднювальних речовин саме тепловими електростанціями України, щоб продовжити розрахунок екологічно скоригованого ЧВП.

Тут стали у пригоді результати нещодавнього дослідження шкоди для здоров'я людей, спричиненої викидами забруднювальних речовин внаслідок діяльності теплових електростанцій на прикладі Трипільської ТЕС. Оцінювалися викиди, їх поширення в атмосфері, концентрація на поверхні ґрунту, вплив забруднювачів на здоров'я людей, а також економічне вираження завданої шкоди. Узято до уваги вплив на здоров'я людей таких забруднювальних речовин, як дрібні частки (PM₁₀), SO₂ та NO_x, на основі функціональної залежності “доза – реакція” і даних відповідних європейських напрацювань. У результаті було з'ясовано, що питома шкода від вироблення електроенергії тепловими електростанціями становила 0,3 грн./кВт·г¹⁶.

Одержану цифру далі використано як наближену оцінку граничної шкоди від забруднення атмосферного повітря всіма тепловими електростанціями України. Оскільки в розрахунках використовувалися показники ЧВП і у фактичних цінах, і в постійних цінах 2001 р., остільки, застосовуючи індекс дефлятора ВВП, ми перерахували також значення питомої шкоди в базові ціни 2001 р. й одержали 0,13 грн./кВт·г. При цьому виробництво електроенергії оцінювалося на основі даних про обсяг її продажу компаніями ТЕС державному підприємству «НАЕК «Енергоатом»», за звітами Національної комісії регулювання електроенергетики України. Відповідні вихідні дані й результати продовження розрахунків різниці між традиційним ЧВП і частково екологічно скоригованим ЧВП України (за другим підходом) наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Динаміка чистого внутрішнього продукту, скоригованого на екологічну шкоду від забруднення атмосферного повітря тепловими електростанціями України у 2001–2007 рр. *

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Чистий внутрішній продукт (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	169887	189650	228459	298537	390907	485888	647660
у цінах 2001 р.	169887	180495	201127	228249	240651	260723	282308

¹⁵ Müller N., Mendelsohn R., Nordhaus W. Environmental Accounting for Pollution: Methods with an Application to the United States Economy (http://nordhaus.econ.yale.edu/documents/Env_Accounts_052609.pdf).

¹⁶ Matsuki Y., Brondzia O., Maslyukivska O. External cost as an indicator for sustainable electricity generation system. “Системні дослідження та інформаційні технології” № 4, 2010, с. 18–32.

Закінчення таблиці 4

Виробництво електроенергії теплоелектростанціями (млн. кВт · г).....	58500	59740	61066	53567	75515	63618	67124
Шкода від забруднення атмосферного повітря (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	7656	8215	9071	9159	16079	15554	20137
у цінах 2001 р.	7656	7818	7992	7010	9883	8326	8785
Скоригований чистий внутрішній продукт (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	162231	181435	219388	289378	374828	470334	627523
у цінах 2001 р.	162231	172676	193135	221239	230769	252397	273524
Різниця між ЧВП, традиційним і скоригованим на екологічну шкоду (%).....	4,51	4,33	3,97	3,07	4,11	3,20	3,11

* Джерела розрахунку: постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2001 році” № 289 від 25 березня 2002 р. (http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=53444&cat_id=34446); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2002 році” № 272 від 31 березня 2003 р. (http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=53417&cat_id=34446); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2003 році” № 294 від 30 березня 2004 р. (http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=53393&cat_id=34446); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2004 році” № 199 від 25 березня 2005 р. (<http://www.cogeneration.com.ua/htm/nkre-2004/nkre-2004.htm>); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2005 році” № 395 від 30 березня 2006 р. (<http://www.cogeneration.com.ua/htm/nkre-2005/nkre-2005.htm>); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Про затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2006 році” № 317 від 22 березня 2007 р. (http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=53191); постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Про затвердження Звіту про діяльність НКРЕ у 2007 році” № 488 від 27 березня 2008 р. (http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=67590&cat_id=34446); Національні рахунки України за 2007 рік. К., Держкомстат, 2009, с. 15, 46.

Результати розрахунків, наведені в таблиці 4, демонструють значний рівень шкоди від забруднення атмосферного повітря внаслідок вироблення електроенергії тепловими електростанціями: протягом 2001–2007 рр. він коливався у межах 3–4,5% від ЧВП. Таким чином, урахування деградації довкілля та її негативного впливу на здоров’я людей в обчисленні частково екологічно скоригованого ЧВП приводить до зменшення традиційного ЧВП у середньому на 3,76% (або 12267 млн. грн. у поточних цінах, 8210 млн. грн. – у цінах 2001 р.).

Отримані високі значення пов’язані з тим, що ТЕС України належать до найбільших забруднювачів атмосферного повітря. До речі, їхні викиди в 5–30 разів перевищують стандарти Європейського Союзу. Причина цього – застаріле та вкрай спрацьоване обладнання, неефективність пилоочисних установок. Прогнози тривожні: нинішня ситуація ще більше погіршиться внаслідок подальшого зростання обсягів виробництва електроенергії та реалізації стратегії, спрямованої на максимальне використання основного палива українських ТЕС – вугілля, якість якого не досягає проектних значень через низьку калорійність, високу вологість і зольність, яка за останні 20 років зросла з 26 до 38%¹⁷). А коли зважити також на

¹⁷ Зменшення шкідливих викидів у тепловій електроенергетиці України через виконання вимог Європейського енергетичного співтовариства. Зелена книга – документ для обговорен-

зволікання з широкомасштабною реконструкцією енергогенеруючих потужностей, із встановленням нового очисного обладнання тощо, то стають очевидними неминуче погіршення стану атмосферного повітря і загрозливе зростання цифр еколого-економічної шкоди, яку викиди спричиняють суспільству у формі додаткової захворюваності й смертності населення.

Примітно, що авторські результати розрахунку такої шкоди перегукуються з даними дослідження, проведеного знаними вченими – фахівцями Світового банку. За їхніми оцінками, щороку в Україні спостерігається від 22 до 27 тис. смертей з причини забруднення повітря, причому економічна шкода від ризику смертності у зв'язку з цим сягає 4% ВВП¹⁸.

Підкреслимо, що в наведений розрахунок частково екологічно скоригованого ЧВП включався лише вплив шкідливих викидів українських ТЕС на здоров'я населення через забруднення атмосферного повітря, але не оцінювалися величини шкоди від забруднення ними ґрунтів і водних об'єктів, негативних наслідків для біорізноманіття. Очевидним є фактичне заниження розбіжності між традиційним ЧВП та ЧВП, екологічно скоригованим на шкоду виключно від забруднення атмосферного повітря. І все ж таки, здійснюючи подальші обчислення, ми спиратимемося на отримані розрахункові показники.

За третім методичним напрямом, з'ясовуючи “зелений” ВВП, зважають на витрати на охорону довкілля та боротьбу з деградацією його стану. Ці витрати розподіляються на капітальні, які допоможуть зменшувати деградацію в теперішньому та майбутніх періодах (формування основного капіталу), і поточні, які впливають на її зменшення лише в даний період (заробітна плата, витрати на проміжне споживання). Капітальні природоохоронні витрати класифікуються як нагромадження основного капіталу; незалежно від типу організації (форми власності), що їх здійснює, вони входять до складу кінцевого попиту (використання товарів і послуг), підлягаючи, таким чином, урахуванню в обчисленні ВВП.

Важливо зазначити, що поточні природоохоронні витрати, які відносяться до проміжного споживання, не беруться до уваги безпосередньо в розрахунку ВВП, але ті витрати державного сектору, які спрямовані на колективне споживання, автоматично додаються до державного споживання і, відповідно, до ВВП. Тобто поточні природоохоронні витрати підприємств – первинних суб'єктів господарювання промислового сектору не включаються в розрахунок екологічно скоригованих макроекономічних показників, хоча й опосередковано можуть впливати на ВВП внаслідок їх перенесення на вартість продукції. На нашу думку, поточні природоохоронні витрати державного та промислового секторів є сенс у цілому враховувати в екологічному коригуванні традиційно розрахованого ВВП.

Щоб забезпечити симетричне врахування поточних витрат на охорону довкілля, здійснюваних обома секторами, названий довідник пропонує включати ці витрати спочатку як нагромадження основного капіталу, а потім і як його споживання. Такий підхід не вплине на показник загального обсягу промислового виробництва, але приведе до збільшення ВВП і залишить незмінним ЧВП, оскільки такий самий обсяг природоохоронних витрат буде враховано в споживанні ос-

ня. (http://www.icps.com.ua/files/articles/64/71/Energy_Com_UKR.pdf); Л е г а Ю. Г., М и с л ю к О. О., К о р н е л ю к Н. М. Шляхи покращення очищення димових газів теплоелектростанції. “Екологічна безпека” № 1, 2008, с. 42–50.

¹⁸ Strukova E., Golub A., Markandya A. Air pollution costs in Ukraine (<http://ssrn.com/abstract=932511>).

новного капіталу. Що стосується державного сектору, то природоохоронні витрати перемістяться з категорії кінцевого споживання в категорію нагромадження основного капіталу, не впливаючи на розмір ВВП, але зменшуючи розмір ЧВП, адже такий самий обсяг зазначених витрат буде врахований у споживанні основного капіталу. У підсумку забезпечується симетричний облік природоохоронних витрат держави та промисловості, у результаті чого різниця між ВВП та ЧВП зростає на весь їхній обсяг; при цьому ВВП збільшується, а ЧВП – зменшується, відповідно до обсягу поточних державних витрат на природоохоронні цілі¹⁹.

Прискіпливий аналіз вітчизняного механізму фінансового забезпечення природоохоронних заходів виявляє стійку тенденцію до консервації перманентно низької частки природоохоронних асигнувань у видатках державного бюджету України протягом 2001–2010 рр.²⁰ Привертає увагу той факт, що, незважаючи на зростання в абсолютних цифрах природоохоронних державних витрат упродовж цього періоду, їхня частка в загальних видатках не перевищувала в середньому 1%. А коли її співвіднести з ВВП країни, то вона дорівнює сотим часткам відсотків, тобто ніяк не відповідає тому високому рівню екологічних проблем, які рік у рік примножуються в Україні. Для довідки: у 2007 р. поточні витрати на охорону довкілля з державного та місцевих бюджетів становили близько 204 млн. грн., або 0,028% ВВП (розраховано за даними таблиць 2 і 5).

З огляду на мізерність частки природоохоронних державних витрат у ВВП України та існуючі прогалини в офіційних статистичних даних щодо виокремлення в них поточних і капітальних витрат на такі цілі, теоретично допустимо не брати до уваги витрати, спрямовані на поліпшення стану довкілля, здійснюючи розрахунок екологічно скоригованого ЧВП. Проте, вважаючи коректним не нехтувати загальними сумами таких витрат державного і промислового секторів і керуючися третім методичним напрямом для визначення “зеленого” ВВП, обчислимо відповідні величини екологічно скоригованого ЧВП упродовж 2001–2007 рр.

Згідно з проведеними розрахунками, додавання поточних природоохоронних витрат з власних коштів підприємств до ВВП збільшує цей показник у середньому на 1,1% за 2002–2005 та 2007 роки. Але, оскільки відповідно до методології розрахунку екологічно скоригованого ЧВП аналогічний обсяг надалі віднімається від ВВП, остільки зазначені витрати в підсумку не впливають на його величину. У таблиці 5 показано в цифровому вимірі вплив поточних витрат на охорону довкілля з коштів державного сектору на розрахунок екологічно скоригованого ЧВП.

Таблиця 5

Динаміка чистого внутрішнього продукту України, скоригованого на державні поточні природоохоронні витрати у 2001–2007 рр. *

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Чистий внутрішній продукт (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	169887	189650	228459	298537	390907	485888	647660
у цінах 2001 р.	169887	180495	201127	228249	240651	260723	282308

¹⁹ Див.: Handbook of National Accounting...

²⁰ В е к л и ч О. О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. “Фінанси України” № 11, 2009, с. 20–34; Х у м а р о в а Н. Екологоорієнтоване управління розвитком економіки: Особливості державного фінансування. “Економіст” № 12, 2010, с. 69.

Поточні витрати на основні природоохоронні заходи з державного та місцевих бюджетів (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	–	77,3	89,5	111,3	141,7	–	204
у цінах 2001 р.	–	73,6	78,8	85,1	87,2	–	88,9
Чистий внутрішній продукт, скоригований на державні поточні природоохоронні витрати (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	169887,0	189572,7	228369,5	298425,7	390765,3	485888,0	647456,0
у цінах 2001 р.	169887,0	180421,1	201048,3	228163,8	240564,1	260722,6	282219,2
Різниця між традиційним ЧВП і ЧВП, скоригованим на екологічні витрати (%).....	0,00	0,04	0,04	0,04	0,04	0,00	0,03

* Джерела розрахунку: Національні рахунки України за 2007 рік. К., Держкомстат, 2009, с. 46; Довкілля України 2007. Стат. зб. К., Держкомстат, 2008, с. 185; Довкілля України 2005. Стат. зб. К., Держкомстат, 2006, с. 237.

Як видно з таблиці 5, у відсотковому вираженні вплив природоохоронних витрат державного сектору на ЧВП не надто значний (близько 0,04%), проте в абсолютних цифрах навіть така різниця є істотною (у середньому – 125 млн. грн. у поточних цінах і 83 млн. грн. – у цінах 2001 р.). Поряд з тим, у разі запровадження системи еколого-економічних розрахунків та регулярного відстеження природоохоронних заходів у розрізі напрямів і джерел фінансування, завдяки цим розрахункам можна з'ясувати, чого коштує державі погіршення стану довкілля і якою мірою витрати на охорону природи покривають шкоду від економічної діяльності, а зрештою – точніше обчислити “зелений” ВВП.

Підсумовуючи, доходимо висновку, що навіть за відсутності чіткої та узгодженої методики розрахунку “зеленого” ВВП цей показник базується на зрозумілих теоретичних підходах і є корисним інструментом не лише для демонстрації наслідків впливу економічної діяльності на довкілля, а й для визначення дійсних обсягів і темпів функціонування національного господарства без звичного окомлювання. Так, проведені вперше розрахунки показали, що величина екологічно скоригованого чистого внутрішнього продукту відчутно менша від розрахованого традиційно (табл. 6).

Таблиця 6

Розбіжність між екологічно скоригованими і традиційно розрахованими основними макроагрегатами економічного розвитку України у 2001–2007 рр.

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Валовий внутрішній продукт (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	204190	225810	267344	345113	441452	544153	720731
у цінах 2001 р.	204190	214909	235360	263859	271768	291987	314159
Чистий внутрішній продукт (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	169887	189650	228459	298537	390907	485888	647660
у цінах 2001 р.	169887	180495	201127	228249	240651	260723	282308

Різниця між традиційним ЧВП та ЧВП, скоригованим на скорочення запасів природних ресурсів (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	2393	2494	2652	1935	5475	9699	18345
у цінах 2001 р.	2393	2374	2335	1480	3370	5205	7997
Різниця між традиційним ЧВП та ЧВП, скоригованим на шкоду від забруднення атмосферного повітря ТЕС (млн. грн.):							
у фактичних цінах	7656	8215	9071	9159	16079	15554	20137
у цінах 2001 р.	7656	7818	7992	7010	9883	8326	8785
Різниця між традиційним ЧВП та ЧВП, скоригованим на поточні природоохоронні витрати державного сектору (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	0	77	90	111	142	0	204
у цінах 2001 р.	0	74	79	85	87	0	89
Екологічно скоригований ЧВП (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	159838	178864	216646	287331	369212	460635	608974
у цінах 2001 р.	159838	170229	190722	219674	227311	247192	265438
Різниця між традиційним та екологічно скоригованим ЧВП (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	10049	10786	11813	11206	21695	25253	38686
у цінах 2001 р.	10049	10265	10405	8575	13340	13530	16870
у %.....	5,92	5,69	5,17	3,76	5,54	5,19	5,98
“Зелений” ВВП (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	194141	215024	255531	333907	419757	518900	682045
у цінах 2001 р.	194141	204644	224955	255284	258428	278457	297289
Різниця між традиційним і “зеленим” ВВП (млн. грн.):							
у фактичних цінах.....	10049	10786	11813	11206	21695	25253	38686
у цінах 2001 р.	10049	10265	10405	8575	13340	13530	16870
Розбіжність “зеленого” і традиційного ВВП (%).....	4,92	4,78	4,42	3,25	4,91	4,63	5,37

Справді, розбіжність між традиційним та екологічно скоригованим ЧВП України протягом 2001–2007 рр. становила в середньому 5,32% (18498 млн. грн. у фактичних цінах, 11862 млн. грн. – у цінах 2001 р.), а між традиційним і “зеленим” ВВП – 4,6%²¹. Інакше кажучи, “зелений” ВВП України у 2001–2007 рр. становив у середньому 95,4% від традиційного ВВП, що наочно демонструє завищену величину останнього²². Наведена різниця виявляє, по суті, “екологічну ціну” зростання економіки України за цей період. Як бачимо, “зелений” ВВП посилює статистичну вірогідність і адекватність відображення економічного потенціалу країни.

²¹ Розбіжність “зеленого” і традиційного ВВП у 2001–2007 рр. становила в середньому 2,283 млрд. дол. у цінах 2001 р. і 3,587 млрд. дол. – у фактичних цінах.

²² Розраховано за даними таблиць 2, 5 і 6.

Проведене дослідження дало змогу визначити, за рахунок яких екологічних втрат у країні було досягнуто економічне зростання. Так, обчислення за даними таблиць 2–4 показали, що вартість скорочення запасів природних ресурсів і шкода від забруднення атмосферного повітря тепловими електростанціями України у 2001–2007 рр. створили негативний економічний ефект у середньому в сумі 11803,17 млн. грн. у цінах 2001 р., або 18409,29 млн. грн. у фактичних цінах, що є еквівалентним 4,6% ВВП країни. Таким чином, **фінансові втрати через деградацію стану довкілля в середньому становили близько 5% обсягу національної економіки за даний період. Наведена цифра є “екологічна ціна” нинішньої стратегії нарощування ВВП без урахування впливу екологічного чинника на результати функціонування національного господарства.**

Тут доречно нагадати ще одну цифру: поточні державні природоохоронні витрати у 2001–2007 рр. становили лише 0,032% від ВВП. Але якщо й надалі ігнорувати необхідність збільшення екологічних затрат у розрахунку результатів економічного розвитку, то врешті-решт стануться незворотна деградація довкілля та, як наслідок, неминуче катастрофічне падіння виробництва, тож і доходу.

На закінчення підкреслимо, що через різноманітність методологічних підходів та вагому роль наукових припущень “зелений” ВВП поки не може бути безпосередньо включений у систему національних рахунків, проте він здатний стати корисним інструментом для оцінки екологічної та економічної політики держави в коротко- й довгостроковому періодах, оскільки порівняння екологічно скоригованих макроагрегатів з даними щодо кінцевого споживання та валового нагромадження основного капіталу створює підґрунтя для виважених управлінських рішень стосовно сталості економічного розвитку країни або, навпаки, надмірного поточного споживання через руйнацію природного капіталу. Особливо важливим і практично ціннісним є розрахунок показника “зеленого” ВВП для країн, економіка котрих значно залежить від використання природних ресурсів (зокрема, для України) і котрі у прагненні якомога швидше наростити ВВП не надто переймаються проблемами їх вичерпання. Подальше зростання розбіжності між традиційними й екологічно скоригованими макроагрегатами свідчатиме про збільшення залежності економіки країни від якісного стану природного капіталу, а отже, про нагальну потребу у відповідних рішучих управлінських діях.

Стаття надійшла до редакції 19 серпня 2011 р.
